

## OLIV TA'LIM TIZIMIDA TALABALAR BILIMINI BAHOLASHDA DASTURIY VOSITALARDAN FOYDALANISHNING HOZIRGI HOLATI VA TAKOMILLASHTIRISH USULLARI

<sup>1</sup>Qaraxonova L.M., <sup>2</sup>Uchqurova Z.Sh.

<sup>1</sup>T.N.Qori Niyoziy nomidagi O‘zPFITI bo‘lim mudiri, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta ilmiy xodim

<sup>2</sup>T.N.Qori Niyoziy nomidagi O‘zPFITI tayanch doktoranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10677327>

**Annotatsiya.** Ta'limni kompyuterlashtirish insonning aqliy rivojlanishiga ulkan hissa qo'shadi. Chunki kompyuter yordamida o'qitish jarayonida inson fikrlash usul va metodlari qatoridan induksiya va deduksiya, umumlashtirish va aniqlashtirish, tahlil va sintez, tasniflash va tizimlashtirish, abstraksiyalashtirish va o'xshatish kabilar tabiiy ravishda o'rin oladi.

**Kalit so'zlar:** Blum taksonomiyasi, test usuli kompetensiyasi, kompetentsiya yondashuvi, asosiy kompetentsiya, nutqiy kompetentsiya.

Bilim va ilmning shakllanishi esa, bevosita ta'lim tizimiga borib taqaladi. Ta'lim tizimi samaradorligini o'qituvchi saviyasi, talaba ehtiyoji, o'quv adabiyotlari mazmuni hamda mustaqil ta'limni shakllantirishga qaratilgan infratuzilma bevosita ta'minlab beradi. Demak, ilg'or kadrlarni tayyorlash, ularni mehnat bozori talablariga muvofiq raqobatdoshligini oshirish, ijodiy fikrlaydigan mutaxassislarni yetishtirish o'quv dargohlarida yo'lga qo'yilgan ta'lim berish jarayoni bilan chambarchas bog'liq.

Ta'lim tizimida baholash doimiy tizimli jarayon hisoblanadi. Raqamlar yordamida faqat o'quvchi faoliyatidagi shaxsiy fazilatlar emas, balki ularning shakllanish jarayoni va natijalari baholanishi mumkin, talabaning ta'lim bosqichda bilim va ko'nikmalar darajasini anglashi va to'g'ri baholashi va o'z holatini qanday yaxshilashni tushunishi juda muhimdir.

*Kompetentsiya* – fan bo'yicha egallagan nazariy bilim ko'nikmalarni, amaliy ko'nikma va malakalarni kundalik hayotida duch keladigan amaliy va nazariy masalalarni yechishda foydalanib, amaliyotda qo'llay olishdir.

*Kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan ta'lim* – o'quvchilarda egallangan bilim, ko'nikma va malakalarini o'z shaxsiy, kasbiy va ijtimoiy faoliyatlarida amaliy qo'llay olish kompetensiyalarini shakllantirishga yo'naltirilgan ta'limdir. Shuningdek, bunday yondashuvga asoslangan ta'lim o'quvchilarda mustaqil, faol fuqarolik pozitsiyasiga ega bo'lish, tashabbuskorlik, mediaresurslar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan o'z faoliyatida oqilona foydalana olish, ongli ravishda kasb-hunar tanlash, sog'lom raqobat hamda umummadaniy ko'nikmalarni shakllantiradi.

O'zbekiston Respublikasida ta'limning uzluksizligi, barkamol shaxsni tarbiyalashga yo'naltirilganligidan kelib chiqqan holda, umumiy o'rta, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limida o'qitiladigan umumta'lim fanlari mazmunining izchilligini ta'minlash maqsadida tayanch kompetensiyalar hamda har bir o'quv fani mazmunidan kelib chiqqan holda xususiy kompetensiyalar belgilandi.

*Tayanch kompetensiyalar:*

1. Kommunikativ kompetensiya;
2. Axborot bilan ishlash kompetensiyasi;
3. Shaxs sifatida o'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasi;
4. Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi;

5. Umummadaniy kompetensiyalar;

6. Matematik savodxonlik, fan va texnika yangiliklaridan xabardor bo‘lish hamda foydalanish kompetensiyasi.

Kompetensiyaga ega bo‘lish shunchaki bilim, ko‘nikmalarni egallab olishnigina anglatmasdan kishining shu bilimlarni hayotda aniq maqsadlar asosida qo‘llay olishini bildiradi. Talabalarning bilim va ko‘nikmalarini baholash o‘quv jarayonining muhim qismi bo‘lib, uni to‘g‘ri shakllantirish ko‘p jihatdan ta‘lim muvaffaqiyatini belgilaydi. Uslubiy adabiyotlarda baholash o‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi "teskari aloqa" deb ataladigan narsa, o‘qituvchi fanni o‘qitish samaradorligi to‘g‘risida ma‘lumot oladigan o‘quv jarayonining bosqichidir. Shunga ko‘ra, talabalarning bilim va ko‘nikmalarini baholashning quyidagi maqsadlari ajratiladi: talabalarning bilim va malakalarini diagnostika qilish va tuzatish; o‘quv jarayonining alohida bosqichining samaradorligini hisobga olish; turli darajadagi ta‘limning yakuniy natijalarini aniqlash. Ushbu ishning maqsadi kadrlar tayyorlashda nazorat tizimiga kompleks yondashuvni ochib berish va uni amalga oshirishning asosiy vositalarini aniqlashdan iborat.

Darsga tayyorgarlik ko‘rayotganda o‘qituvchi zarur baholash shakllarini izlash va uni tashkil etish o‘qituvchining eng muhim vazifasi ekanligini unutmash kerak. Kim, qachon, nechta talaba, qanday savollar bo‘yicha, qanday vositalar bilan so‘rash va baholash kerak – bularning barchasini o‘qituvchi darsga tayyorgarlik ko‘rishda o‘ylashi kerak. Shu bilan birga, siz o‘quvchilar o‘z do‘stlari so‘rovi paytida nima qilishlari kerakligi haqida o‘ylashingiz kerak. Har bir o‘qituvchi o‘zining baholash tizimiga ega bo‘lishi kerak, u turli xil ish vositalari va usullarini o‘z ichiga olishi kerak, shunda o‘quvchilar o‘qituvchi o‘zlarining yutuqlarini, bilimlarni egallash darajasi va sifatini doimiy ravishda kuzatib borishini tushunishlari kerak.

O‘quvchilarning bilim va malakalarini baholash bo‘yicha yuqoridagi maqsadlarga diqqat bilan qarasa, nazorat tadbirlarini o‘tkazishda o‘qituvchining maqsadlari mana shu ekanligini ko‘rish mumkin. Shu bilan birga, har qanday fanni o‘qitish jarayonida asosiy xarakter o‘quvchi bo‘lib, o‘quv jarayonining o‘zi talabalar tomonidan bilim va ko‘nikmalarni egallashdir, shuning uchun sinfda sodir bo‘ladigan hamma narsa, shu jumladan nazorat faoliyati ham maktabning maqsadiga mos kelishi kerak. Talabaning o‘zi, uning uchun shaxsan muhim bo‘lishi kerak.

## **REFERENCES**

1. Абдукодилов А.А. Теория и практика интенсификации подготовки учителей физико-математических дисциплин (аспект использования компьютерных средств в учебно-воспитательном процессе): Дис. . . . д-ра пед. наук. – Т., 1990. – 360 с.
2. Абдукодилов А.А., Хайитов А.Ф. Информатика ва ҳисоблаш техникаси асосларидан машқлар тўплами. – Т.: Шарк, 1996. – 48 б.